

20.

mezinárodní setkání
**mladých
lingvistů**

Abstrakty příspěvků Book of Abstracts

Jedl slezský lid „kobzole“ nebo „brambůrky“ aneb problematika překladu *Slezských písní* do slovinštiny

PLENÁRNÍ PŘEDNÁŠKA 1

doc. Mgr. Jana Šnytová, Ph.D.

Univerzita v Ljubljani, Ljubljana

Přednáška se zaměřuje na specifika překladu a recepce poezie Petra Bezruče ve slovinském prostředí v průběhu 20. století. Na základě filologické a stylistické analýzy originálu a jeho překladu se autorka snaží definovat a specifikovat charakteristické rysy překladatelského přístupu překladatele Frana Albrehta při překládání sbírky *Slezské písně* do slovinštiny a rozpoznat jejich důsledky pro interpretaci básní Petra Bezruče ve slovinském jazyce. Na základě analýzy překladů konstatuje snahu o zachování sémantického významu na úkor stylistických a prozodických složek, rovněž časté využití kalků a nesprávných nebo stylisticky nevhodných mezijazykových homonym.

The lecture addresses specifics in translation and reception of poetry by Petr Bezruč in the Slovenian territory throughout the 20th century. On the basis of philological and stylistic analysis of the original and its translation, the author tried to specify and define the main characteristics of translation approach of translator Fran Albreht, when translating the poetry collection *Slezské písně* into Slovenian. The aim is also to recognize the implications of translator's approach on the interpretation of poems by Petr Bezruč in Slovenian. Based on the analysis, the translations show typical preservation of the semantic meaning on one hand, and on the other, frequent literally translation, i.e., incorrect or stylistically inappropriate use of interlanguage homonyms.

Funkce českých přísloví ve sdělovacích prostředcích v období totality

PLENÁRNÍ PŘEDNÁŠKA 2

prof. PhDr. Karel Kučera, CSc.

Filozofická fakulta, Univerzita Karlova

Přednáška podává stručnou analýzu hlavních faktorů, které vedly k vysoké frekvenci citací českých přísloví v Rudém právu a dalších oficiálních tiskovinách Ústředního výboru Komunistické strany Československa v letech 1948–1989. Výsledky této analýzy budou srovnány se závěry studie W. Miedera "Proverbs in Nazi Germany".

Slovosled pronominálních enklitik závislých na neurčitých slovesných formách ve staročeské bibli 1. redakce

HOST KONFERENCE

doc. Mgr. Pavel Kosek, Ph.D.

Filozofická fakulta, Masarykova univerzita

Jak napovídá název, přednáška se zaměřuje na slovosled pronominálních enklitik (*mi, si, ti, ho, mu, se, tě*), jejichž řídicím členem je infinitiv, participium (zejména přechodník), adjektivum, supinum, popř. (dějové) substantivum. Jak ukázal J. Toman (2000), enklitika se v těchto pozicích nacházejí v tzv. nekanonických pozicích. Pokud pomineme specifické případy tzv. clitic climbingu, enklitika se v těchto případech vyskytují jen v rámci syntaktické fráze svého řídicího členu. Přitom se zde pozoruhodným způsobem dostávají do hry konkurující slovosledné pozice, které jsou známy nejen z historického vývoje češtiny, ale i současné češtiny: a) kontaktní pozice, b) postiniciální pozice, c) mediální izolovaná pozice. Příspěvek se zabývá distribucí těchto pozic ve vybraných knihách Starého a Nového zákona *Bible olomoucké* a *Bible litoměřicko-třeboňské*.

Kritická místa výuky syntaxe v 7. ročníku základní školy – východiska

Lucie Baloušová

Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova

V jazykové výchově je kladen důraz na přesnost ve vyjadřování a na uvědomělé používání jazyka. Žáci by měli být především jeho uživateli, kteří jsou schopni rozlišit jednotlivé nuance různých jazykových prostředků a adekvátně je využívat v běžných komunikačních situacích, proto se chceme v disertační práci zaměřit právě na výuku syntaxe, jejíž obsah je v tomto ohledu klíčový. V příspěvku představíme výzkumný projekt, nastíníme současný stav poznání opřený o českou a zahraniční odbornou literaturu a prezentujeme dosavadní výsledky výzkumu kritických míst výuky syntaxe v 7. ročníku základní školy.

Cross-linguistic Research into Word-formation Networks

Božena Bednaříková

Filozofická fakulta, Univerzita Palackého

Slavonic languages belong to languages that are heavily inflected (Štekauer and Lieber, 2006). Hence the affixation plays a crucial role in their formal morphology. The same is true in derivational morphology that deals with deriving words from other words using affixes (Pala and Hlaváčková, 2007). Nevertheless, as the inflectional languages they are assumed to make use chiefly of conversion (Skalička 1935, Bednaříková 2009). It is not a usual problem to search for the boundary between inflection and derivation in the respective languages, but rather the boundary between derivation and conversion. Generally, conversion is a morphological, formally non-additive process with onomasiological function whose central formant is a change in morphological characteristics (Bednaříková 2017).

The basic goal of the project is to develop word-formation networks with regard to both derivation and conversion. The related goal is to identify individual naming units by semantic categories and find their interrelations. The semantic categories have the character of comparative cognitive categories that are able to capture the meaning introduced by word-formation formant and can be used cross-linguistically. The research sample consists of 30 words taken from the so-called core vocabulary. The chosen words are primarily underived and unconverted words, but can serve as word-forming bases for other word-formation processes bringing an added onomasiological value.

The final part of the study summarizes the main findings. What appears to be the most interesting result is the frequency of the verbal actions. There may be two sources for explanation: a) employing of conversion as an important word-formational process, b) the power of the so-called deverbatives to retain the meaning of action, including the ability to express some of the typical verbal categories, such as the verbal aspect and the relative time. Furthermore, the analysis of the research samples suggests that the interrelation between the semantic categories seems to point to trends in mental concepts of the speakers.

Lingvistická analýza mluveného projevu u pacientů s afázií

Lucie Brychtová

Filozofická fakulta, Masarykova Univerzita

Komunikace je pro společnost i jedince přirozená a zásadní. Poškozením mozku lze tuto schopnost ztratit zcela, nebo částečně. Případy, kdy dochází k narušení již nabyté řečové schopnosti, jsou označovány jako afázie. Z hlediska mluvené řeči tato porucha ovlivňuje jak porozumění, tak produkci.

Cílem výzkumu bylo vytvořit sadu mluvených nahrávek afatických pacientů – při popisu obrázku a spontánním projevu – a zjistit, jakým způsobem se porucha v promluvách projevuje. Celkem bylo pořízeno 32 hlasových souborů od 16 pacientů na oddělení klinické logopedie při Neurologické klinice FN Brno.

Nahrávky byly manuálně přepsány na základě stanovených anotačních pravidel, včetně mimořečových událostí, a analyzovány vzhledem k výpovědnímu záměru pacienta. Popis odchylek vycházel z vlastní klasifikace, k zařazení mezi jednotlivé jazykové roviny chybí znalost příčiny vzniku chyby.

Bylo stanoveno 12 kategorií, přičemž nejpočetnější z nich představují chyby ve slovech (většinou na úrovni hlásek, např. *rehlík*). Popis typů odchylek a jejich četnosti v jazykových projevech afatiků je možné využít v diagnostických a terapeutických přístupech.

Jazykové rozdíly v bratrských vydáních Nového zákona v letech 1564–1613

Robert Dittmann

Filozofická fakulta, Univerzita Karlova

Při přípravě kritické edice Nového zákona 1601 jsou zachycovány všechny jazykové rozdíly mezi všemi bratrskými překlady Nového zákona a novozákonními částmi celé bible z let 1564 až 1613. Příspěvek představuje hlavní typy jazykových rozdílů v bratrské tradici v jednotlivých jazykových rovinách, a to na základě rozboru apoštoláře, a prohlubuje tak dosavadní poznání vývoje bratrského textu (zejména v pracích Kvas 1943, Souček 1967, Kvas et al. 1997, Dittmann 2012). Sledovány jsou tyto tisky: Nový zákon (1564), Nový zákon (1568), Nový zákon Šestidílků (1593/94), Kralická bible (1596), Nový zákon (1596), Nový zákon (1601), Kralická bible (1613), konzultována je Blahoslavova gramatika. Při srovnání s Melantrichovou biblí se potvrzují výrazné lexikální návaznosti na tento mainstreamový český biblický text.

Argument Structure Alternation: Evidence from Pashto

Abdul Hamid

University of Swat, Khyber-Pakhtunkhwa

The aim of the present study is to describe the argument structure alternation in Pashto (an East-Iranian language) from morpho-syntactic perspective and compare it with English. The data was collected from the standard (i.e., Yousafzai) dialect of the Pakistani variety of Pashto and was analysed using the morpho-syntactic processes such as conflation and incorporation of Hale and Keyser; and arguments' hierarchy and argument structure alternation of Pyllkenan. The study shows that in Pashto there are quite few words which are derived by incorporation. Majority of words are derived from adjective root by conflation. Similarly, since majority of the verbs are also derived through conflation; its argument structure alternates quite freely. Moreover, alternations such as causativization of unergative, ergative, middle and transitive verbs are very commonly found in Pashto. The study concludes that the free alternation of the adjective rooted verb argument structure suggests that the latter is related to the root of the verb; if the root is adjective, it allows alternation. However, if the root is noun; the verb does not allow alternation. Moreover, the argument structure alternation is captured in the framework suggested by Pyllkenan (2002, 2008). Pashto allows adversity causatives and causative of unergative as it is true about Japanese. The adversity causatives and causatives of unergative verbs is related non-voice bundling causative as compare to the voice bundling which is true of English

Expresivita hlavních zpravodajských relací celoplošných televizních stanic v syntaktické rovině

Jitka Horáková

Filozofická fakulta, Univerzita Palackého

Předmětem příspěvku budou expresivní či potenciálně expresivní prostředky modální stavby výpovědi – věty citové (zvolací, přací, tázací, rozkazovací); mluvnické stavby věty – zejména porušování shody v gramatickém rodě (tzv. citový rod), tzv. citový genitiv, kategorie osoby a čísla v rozporu se skutečností, časová forma jako prostředek aktualizace, citové opakování slov, užívání jmenných větných forem, roztržená souvětí. Sledována bude expresivita v rovině aktuálního větného členění – tzv. subjektivní slovosled, zdůrazňování částí výpovědi, osamostatňování částí výpovědi, opakování rematických výrazů z předcházejících výpovědí. Mezi dalšími prostředky pak elipsa, apoziopeze, přerývaná výpověď, parenteze, anakolut, vytyčený/osamostatněný a připojený větný člen, zeugma, kontaminace. Z hlediska expresivity či jejího spojení s hodnocením budou brány v potaz kontexty (věty předcházející) a situační kontexty (pragmatické faktory), předmětem zájmu budou textové prostředky, jako je makrostruktura, koheze, koherence, anafora, textový vzorec, témata, diferencované kontexty.

Pro potřeby analýzy byl vytvořen vzorek hlavních zpravodajských pořadů sledovaných televizních stanic. Jde o videozáznamy sedmi počátečních úseků hlavních zpravodajských relací pro každou televizní stanici, celkově půjde o dvacet osm videozáznamů.

Využití softwarového nástroje OpenPose ve výzkumu gest u afatiků

Martin Janečka

Filozofická fakulta, Jihočeská Univerzita

Ve svém výzkumu vytvářím audiovizuální korpusy afatických pacientů i tzv. kontrolních osob, zkoumám paralely v omezeních jazyka a gestiky a to, zda afatičtí pacienti nahrazují verbální deficit gesty. Vztah gestiky a afázie je dokladován pomocí experimentů, které jsou založeny na experimentech Ciconeho a kol. (1979) a Jakoba a kol. (2011) – ty se nacházejí ve vzájemné opozici. Afatici záměrně nekompensují vs. kompenzují verbální deficit pomocí gest.

Základní dělení gest přitom přejímám od Hogrefeové (2009): Do široké skupiny tzv. piktografů (tedy gest sémantických), jimiž se ilustrují různé předměty a pohyby, patří jednak ikonografy (sloužící ke kreslení nějakého objektu ve vzduchu), jednak kinetografy, jimiž bývá znázorněn způsob nebo rychlost nějakého pohybu. Další samostatnou skupinou jsou deiktická (ukazovací) gesta, přičemž lze dále diferencovat konkrétní deiktická gesta, jimiž lze ukazovat na nějaký konkrétní objekt v prostoru, nebo se jedná o deixi abstraktní v situaci, kdy ukazujeme na nějaký prázdný prostor před tělem během popisování nějaké imaginární scény. Poslední podskupinou sémantických gest jsou tzv. emblémy, což jsou gesta, která jsou jazykově a kulturně podmíněná. Rozpoznat však od sebe jednotlivá gesta a určit co možná nejpřesnější hranice oddělující jedno gesto od jiného je problém, který se v těchto typech výzkumů dosud nepodařilo uspokojivě vyřešit.

V příspěvku hodlám diskutovat možnosti a limity některých notačních aparátů gestického módu vyjadřování jako je HamNoSys (Hamburg Sign Language Notation System), což představuje popis počátečních konfigurací rukou (tvar a držení ruky, lokalizace) a souboru možných akcí. Dále argumentuji ve prospěch využití pokročilých softwarových nástrojů jako OpenPose na bázi architektury konvolučních neuronových sítí. Takové nástroje dokážou v reálném čase rozpoznat z různých typů médií (fotografie, video) současně důležité body lidského těla, rukou, nohou i obličejů a vytvořit z nich vizualizace přesně mapující průběh pohybu člověka, což v podstatě znemožňuje chybu anotátora a zároveň zajišťuje přesné informace o různých fenoménech neverbální povahy.

Expresivita v žurnalistických sděleních – nástroj ovlivnění příjemce a prostředek porušení objektivit ve zpravodajství

Viktor Jílek

Filozofická fakulta, Univerzita Palackého

V oblasti interpersonální (či i skupinové) komunikace, pro kterou jsou typická sdělení spontánní, nepřipravená, zaměřená jak na příjemce, tak ale také na původce, je přítomnost expresivity kromě snahy emocionálně ovlivnit příjemce dominantně projevem (sebe)vyjádření emočního stavu původce, jeho citové reflexe skutečnosti, projevem uvolnění vnitřní emocionality. V oblasti masové komunikace mají sdělení veřejný charakter, jsou připravená, ve vztahu k příjemci primárně naplňují předem dané specifické konativní funkce, proto zde není předpokládáno autentické (sebe)vyjádření emocí původce, a to nejenom (a zejména) ve zpravodajství, ale také v dílčí oblasti publicistické. V žurnalistických komunikátech jsou tak příčiny přítomnosti expresivity pragmatické. Expresivita zde může sloužit původci k prostému emočnímu ovlivnění příjemce, a to s cílem aktivizovat jej, může jít i o snahu ovlivnit žádoucím způsobem vnímání média ze strany publika. Žurnalisté rovněž využívají spojení expresivity a hodnocení pojmenovávané skutečnosti jakožto vysoce produktivního prostředku ovlivnění postoje (názoru) příjemce. Ze své podstaty se jedná o postup manipulativní, který je problematický v dílčí oblasti publicistické, ve zpravodajství pak představuje zásadní způsob porušení zpravodajských hodnot (objektivit). V závislosti na typu média žurnalisté expresivity využívají napříč všemi jazykovými plány, v rámci komplexního sdělení pracují s expresivními prostředky extralingválními, paralingválními, obrazovými či zvukovými.

Příspěvek je zaměřen na dopady přítomnosti expresivity v žurnalistických komunikátech na příjemce, a to se zvláštním zřetelem na porušení dílčích kritérií objektivit ve zpravodajství. Z jazykových prostředků je pozornost věnována zejména plánu lexikálnímu. Při tvorbě příspěvku vycházíme z výsledků analýz žurnalistických sdělení, jež autor v minulosti realizoval.

Lexikální disimilace ve vybrané internetové diskuzi

Simona Khatebová

Filozofická fakulta, Masarykova univerzita

V příspěvku věnujeme pozornost lexikální disimilaci, konkrétně rozmanitosti lexikálních prostředků, jakými příspěvatelky internetové diskuze pojmenovávají proces konzumace u dětí (resp. vkládání předmětů do úst) a objekty, které děti zkonsumovaly (potravin a nejezlé předměty). Opíráme se přitom o textový materiál vybrané internetové diskuze, přístupné na internetovém portálu eMimino.cz. Zabýváme se stylovými faktory, jež mohou na volbu pojmenování a výsledný styl vyjadřování příspěvatelek působit. S ohledem na specifickou komunikační oblast, vyznačující se takřka úplnou anonymitou diskutujících, se zaměřujeme zejména na stylové faktory objektivní. Cílem příspěvku je mj. přestavit lexikální disimilaci jako proces přispívající k dosažení fatické funkce (tj. navázání kontaktu, vzájemné sdílení a pocit sounáležitosti účastnic diskuze), kterou považujeme v tomto typu komunikace za dominantní.

Problematické jevy v české výslovnosti pro mluvčí s rodilým jazykem islandštinou

Michaela Kopečková

Filozofická fakulta, Univerzita Palackého

Příspěvek vychází z nedávné desetidenní stáže na Islandu, jejímž cílem bylo na základě krátkého výzkumu potvrdit hypotézy o možných problematických jevech ve výslovnosti českých hlásek a hláskových spojení u mluvčích s rodilým jazykem islandštinou. U Islandanů lze totiž pozorovat poměrně specifické výslovnostní problémy, které se u jiných cizinců vyskytují pouze ojediněle (v řádu jednotlivců) nebo vůbec, např. odlišná výslovnost hlásek [l] a [r] v koncových pozicích slov a slabik.

Základem pro výzkum byly teoretické znalosti fonetiky a fonologie islandštiny, praxe s Islandany při výuce češtiny a konzultace s lektory islandštiny pro cizince na jazykové škole v Reykjavíku.

Samotná analýza mluvčích probíhala v Reykjavíku mj. při spolupráci se spolkem ČENI (Čeština na Islandu) formou audionahrávky četby připravených slov, slovních spojení a krátkého textu. Nahrávky pak byly hodnoceny, zejm. s přihlédnutím k častým, méně častým a ojedinělým problematickým jevům. Všechny analyzované osoby byly o nahrávání předem informovány a dostaly instrukce k četbě. Výzkumu se zúčastnilo celkem 13 mluvčích ve věku 6–54 let, z toho 7 žen a 6 mužů. U mluvčích ve věku 6–11 let se zpravidla jednalo o bilingvní děti. Dílčím cílem tak bylo také vyhodnotit, které české jazykové jevy jsou problematictější pro mluvčí se dvěma mateřskými jazyky. Mluvčí se pohybovali na různých úrovních znalosti češtiny včetně úplných začátečníků.

V příspěvku na konferenci budu hovořit o zásadních obtížných hláskách a jevech pro Islandany. V první části bude stručně představena fonetika a fonologie češtiny a islandštiny a také budou stanoveny hypotézy na základě teorie a praxe ve výuce češtiny pro cizince. V hlavní části pak budou již prezentovány problematické jevy a hlásky na základě výše zmíněné analýzy. V závěru budou uvedena doporučená specifická cvičení pro mluvčí s mateřským jazykem islandštinou.

Nářeční prvky v mluvě dětí předškolního věku

Tereza Koudelíková

Filozofická fakulta, Univerzita Palackého

Téměř každá dialektologická publikace, současná či stará několik desetiletí, upozorňuje na odumírání nářečí jak ve městech, tak na venkově a poukazuje na rozkolísaný nářeční stav obyvatelstva. V tomto příspěvku se zaměříme na východomoravská nářečí, konkrétně na kopaničářský typ východomoravských nářečí. Příspěvek vychází z terénního výzkumu, jenž sledoval nářeční prvky v mluvě dětí předškolního věku, a zaměří se na zodpovězení následujících otázek:

- Jaké množství nářečních prvků se u předškoláků objevuje?
- Co vše v současnosti tento jazykový stav ovlivňuje?
- Má vůbec význam provádět nářeční výzkum u dětí, když se komunikace dospělých a dětí v určitých oblastech výrazně liší?
- Existuje zde ještě živý dialekt, nebo již jen neživé relikty doznívající v nejstarší generaci?
- Došlo i zde, v odlehle části republiky při slovenských hranicích, k vymizení typických nářečních rysů charakterizující vybrané lokality?
- Či se snad objeví i nějaké nové zaužívané tvary poukazující na to, že je v daných lokalitách nářečí stále hodnotnou součástí života tamních obyvatel?

Rozšafný příspěvek aneb O proměnách lexikálního významu

Jana Kovářová

Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova

Lexikální vrstva představuje nejrychleji se měnící složku jazyka. Dynamika lexikálních změn odpovídá proměnám skutečnosti, společenským a politickým vlivům nejazykovým i jazykovým. Výskyt nových lexikálních forem v závislosti na nových skutečnostech pozoruje i běžný uživatel jazyka. Méně zřetelné navenek jsou změny a posuny lexikálních významů. Příspěvek se zaměřuje na proměny v pojmové složce lexikálního významu, a to především v denotativní vrstvě, zmíněny ovšem budou i související změny ve vrstvě kolokační. Jako příklad lexikální jednotky, u níž se během několika desetiletí radikálně a zároveň nepozorovaně změnilo její chápání a potažmo i užívání, uvedeme slovo *rozšafný*. Toto slovo uvádějí všechny naše základní slovníky včetně SSČ, nenachází se tedy zcela na periférii slovní zásoby; přesto se jeho slovníky uváděný význam velmi liší od toho, jak jej chápou sami uživatelé. Příspěvek využívá údaje z Českého národního korpusu a porovnává je s výsledky výzkumného šetření mezi studenty VŠ.

Zooapelativa v českých a nizozemských přirovnáních – ohrožený druh?

Kateřina Křížová

Filozofická fakulta, Univerzita Palackého

V příspěvku autorka nejprve poukáže na to, v čem se shoduje či liší jazykový obraz světa odrážející se v českých a nizozemských přirovnáních s pojmenováním zvířat. Na základě korpusového výzkumu bude hledat odpověď například na následující otázky: Může být Nizozemec také *volný jako pták*, *šťastný jako blecha*, *líný jako veš* či *drzý jako opice*? A existují zooapelativa, která najdeme v nizozemských přirovnáních, ale nikoliv v českých přirovnáních (a naopak)? V závěru se poté zamyslí nad tím, jak žízalu (a jiná pojmenování zvířat) v nizozemských přirovnáních v současné době ohrožuje politická korektnost.

Realizace zdvořilosti ve francouzštině a češtině

Magdaléna Lapúniková

Filozofická fakulta, Univerzita Palackého

Mezijazykový překlad je dnes často označován jako kulturní transpozice. Překladatel musí zprostředkovat užívání jazyka, které je kulturně podmíněno. Kritériem hodnocení ekvivalence je zachování funkce výrazu v textu. Kořeny funkčního přístupu vycházejícího z klasické teorie funkční ekvivalence, u nás zprostředkované v šedesátých letech Jiřím Levým a jeho *Uměním překladu* (1963), sahají k Vilému Mathesiovi a Pražskému lingvistickému kroužku. Ve svém příspěvku se zabývám otázkou, jak překládat zdvořilostní jevy z francouzštiny do češtiny, aby zůstal zachován jejich silný komunikační potenciál.

Soustředím se na překlad zdvořilé nabídky a následně na přijetí a odmítnutí nabídky. Srovnávám systémové ekvivalenty s příklady z literárních překladů z korpusu InterCorp. Cílem mého zkoumání je hodnocení ekvivalence výrazů z pohledu funkce. Srovnávané jevy se často liší jak formálně, tak sémanticky, ale plní tutéž komunikační funkci, spojuje je tentýž komunikační záměr (Grepl, 1998). V opačném případě může být úspěšnost komunikace ohrožena nedorozuměním či urážkou. Analýzou současných překladů chci odkázat na nadčasový koncept „od funkce k formě“ Pražského lingvistického kroužku.

Zhody a diferencie v interpretácii skutočnosti uloženej v jazyku

Maria Matiová

Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

Existencia idiómov vo všetkých jazykoch reflektuje univerzalistickú bázu jazykového obrazu sveta. Na druhej strane aj geneticky, typologicky či areálovo príbuzné jazyky obsahujú frazémy implikujúce viac alebo menej zjavné diferencie, a to nielen z formálneho, ale aj sémantického aspektu. Frazeologický fond rozmanitých jazykov v daných intenciách implikuje isté výrazové i významové špecifiká akcentujúce etnokultúrnu identitu. Súčasné výskumy však zároveň dokazujú, že v dôsledku interkultúrnych presahov obsahuje aj frazémy, ktoré sú v rôznych jazykoch analogické či paralelné. Cieľom referátu je poukázať na zhody i diferencie v medzijazykovej interpretácii toho istého fragmentu skutočnosti (napr. farieb, zvierat atď.).

Mikova výrazová sústava v kontexte vínnych etikiet slovenských vín

Katarína Mikulcová

Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

František Miko vo svojich vedeckých prácach vytvoril sústavu výrazových kategórií, ktorých východiskom sú jazykové funkcie, a aplikoval ju prostredníctvom hĺbkových analýz formálno-sémantickej súdržnosti jednotlivých komponentov textu. V intenciách reklamných textov vínnych etikiet sa pokúsime prostredníctvom komparatívneho porovnania binárnych výrazových kategórií poukázať na mieru ich zastúpenia v reklamnom posolstve vínnych etikiet a zároveň prognózovať očakávanie potenciálnych spotrebiteľov v cieľovej kultúre. Prioritne sa zameriame na identifikáciu persuzívneho účinku reklamných textov vínnych etikiet cez prizmu výrazových kategórií.

GNU Core Utilities pro textová data

Ondřej Mrázek

Filozofická fakulta, Masarykova univerzita

Příspěvek představuje vybrané „linuxové“ programy vhodné pro zpracování textů. Zmíněné programy patří (až na výjimky) do kategorie tzv. GNU Core Utilities, jsou tedy dostupné ve všech operačních systémech UN*Xového typu (linux). Základní fungování programů bude demonstrováno na reálných datech, posluchači se tak seznámí nejen se zmiňovanými programy, ale i se stylem práce v linuxovém interpretu příkazů. Budou představeny nástroje umožňující texty efektivně prohledávat, transformovat a sestavovat z nich jednoduché databáze. Vzhledem k času na jeden příspěvek půjde o demonstrativní ukázkou bez ambic autora na komplexnější popsání problematiky.

Vplyv diela Daniela Licharda na ustáľovanie spisovnej slovenčiny

Jana Nemčeková

Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

Publicistická činnosť Daniela Licharda mala vysokú úroveň – nielen svojím obsahom, ale i formou, pretože vo svojich prácach využíval rôzne novotvary, ktoré sa stali trvalou súčasťou živého slovenského jazyka. Lichard od r. 1849 začal svoje diela vydávať v staroslovenčine, čo bola z hľadiska jazyka voči štúrovčine otvorená opozícia. V príspevku zameriame na biografické údaje Daniela Licharda. V krátkosti načrtneme jeho rodinné zázemie a štúdiá, ktoré ho ovplyvnili aj v jeho ďalšom pôsobení. Dôležitým a nezanedbateľným bol vplyv evanjelickej výchovy, ktorá sa neskôr pretavila aj do jeho vlastného pôsobenia vo funkcii evanjelického farára. Budeme sa venovať Lichardovej novinárskej činnosti. Spomenieme jeho pôsobenie v novinách a časopisoch, stručne charakterizujeme jeho knižné diela a mimoliterárnu činnosť, ktorá súvisela s činnosťou v Matici Slovenskej a iných spolkoch tej doby.

Načrtneme Lichardov vzťah k štúrovcom, osobitne k významnej postave štúrovského hnutia i samotnej kodifikácie spisovnej slovenčiny založenej stredoslovenskom nárečí, a to Jozefovi Miloslavovi Hurbanovi, s ktorým sa dostal do výrazného sporu. a zhodnotíme význam jeho publikačnej činnosti ktorá popri štúrovských periodikách zohrala svoju úlohu pri popularizovaní, ale aj ustáľovaní štúrovskej spisovnej jazyka.

Role kontrastivní lingvistiky v překladu

Eva Nováková

Filozofická fakulta, Univerzita Palackého

Příspěvek se zamýšlí nad současným statusem kontrastivní lingvistiky jako aplikované jazykovědné disciplíny, která je nedílnou součástí jiných příbuzných oborů, např. výuky cizích jazyků nebo překladu. Lingvistické přístupy stály u zrodu moderní translatologie, jejíž počátky jsou spjaty se jmény R. Jakobsona, Vinaye a Darbelneta, J. Catforda nebo E. Nidy (srov. Munday 2008), a svůj boom zažily v souvislosti s rozvojem tzv. funkčních teorií překladu, inspirovaných funkční lingvistikou M. A. K. Hallidaye a orientací lingvistiky na suprasegmentální struktury, tedy text a diskurz (práce K. Reissové, J. Houseové, B. Hatima a I. Masona a dalších).

Již od konce 70. let 20. století, a zejména pak na přelomu tisíciletí, se teorie a kritika překladu zvolna odpoutává od vnitrotextových faktorů zdrojového a cílového textu a v ohnisku pozornosti se stále častěji ocitají faktory mimotextové – kulturní, sociální, ale také ideologický nebo politický kontext. Některé translatologické přístupy se tak od vzájemného vztahu originálu a překladu obracejí spíše k okolnostem a podmínkám jejich vzniku, zkoumají, jak interpretaci textu ovlivňují „kulturní filtry“ či gender, případně jaké vlivy působí na překladatele během překládání jako procesu.

V této souvislosti se může zdát, jako by byla jazyková charakteristika výchozího a cílového textu považována za samozřejmou součást překladu a snad i poněkud překonanou translatologickou metodu. Zevrubná kontrastivní analýza na úrovni všech jazykových plánů, sloužící především k odhalení rozdílných rysů obou textů (jejichž řešení většinou zaměstnává překladatele nejvíce, srov. Chesterman 1998), může nicméně překladateli i kritikovi překladu poskytnout cenné informace k tomu, aby adekvátně vystihnul nebo posoudil klíčový faktor textu, totiž jeho funkci. Cílem příspěvku je tak nastínit možnosti a limity komplexní jazykové analýzy (např. Dvorecký 2009, Nováková [v tisku]) a na konkrétním textovém materiálu (úřední dokumenty Evropské unie) demonstrovat, jaké typy informací lze z analýzy vytěžit pro překlad a jeho hodnocení.

Zpracování valence v jednojazyčném výkladovém slovníku

Sylva Nzimba

Filozofická fakulta, Univerzita Karlova; ÚJČ AV ČR

Cílem tohoto příspěvku je představit zpracování valence v *Akademickém slovníku současné češtiny*, poukázat na jeho problematické aspekty a nastínit cesty, kterými by se zpracování valence mohlo ubírat v budoucnu.

Akademický slovník současné češtiny (dále ASSČ, dostupný na www.slovníkcestiny.cz), který od roku 2012 vzniká v ÚJČ AV ČR, navazuje na tradici jednojazyčných výkladových slovníků češtiny. Zatímco ve starších slovnících byla valence uváděna ne zcela systematicky, případně vůbec, pro ASSČ vznikla ucelená koncepce valence, která se svou podrobností blíží specializovaným valenčním slovníkům.

Zpracování valence v ASSČ vychází především ze *Slovníku slovesných, substantivních a adjektivních vazeb* (2005) a z dalších valenčních slovníků. Ve valenčním vzorci jsou uváděny nejen obligatorní členy, ale také typické fakultativní členy. Původní koncepce počítá také se zpracováním kombinovatelností jednotlivých členů, ale od toho se v současnosti upouští. Jednou z inovací ASSČ (oproti starším slovníkům, případně oproti současným slovníkům jiných slovanských jazyků) je uvádění levé valence.

Příspěvek na materiálu sloves z ASSČ ukáže problematické aspekty této koncepce. Jedním z nich je právě práce s typičností, nikoliv s obligatorností členů – pro typičnost totiž nejsou stanovena žádná kritéria a výsledkem mnohdy je, že valenční vzorec v ASSČ je velmi dlouhý a mnohem složitější, než jaký uvádějí valenční slovníky. Problematická je i nesystematická práce s metonymií, s elipsami atd.

Vzhledem k tomu, že předpokládaným uživatelem ASSČ je středoškolsky vzdělaný rodilý mluvčí, je nezbytné, aby došlo ke značnému zjednodušení valenčních vzorců. Jednou z možností by bylo uvádět pouze obligatorní členy (tedy nikoliv typické fakultativní), čímž by se vzorec výrazně zkrátil a zpřehlednil. Další cestou, jak učinit vzorec čitelnějším, by bylo zcela upustit od schematicnosti vzorce – tento způsob by však (např. u sloves s několika variantními vzorci) paradoxně vedl k mnohem větší složitosti.

Semantics of Classifiers: An Experimental Study

Mariia Onoeva

Filozofická fakulta, Masarykova Univerzita

A submitted paper investigates individuating classifiers *kus* and *štuka* which appear in the same contexts in Czech and Russian, and tests if they are of different or similar semantical types.

As a base for the paper was the research about Russian *štuka* 'item', *čelovek* 'man' and *golova* 'head' being a special group of classifiers, i.e., **measure words**, but reminding Mandarin **sortal classifiers**.

Mandarin classifiers belong to a closed class of terms which are of type *hk,he,tii*¹. Measure words as *litres* and *kilos* in three *litres of milk*, *five kilos of wood* are of type *hn,he,tii*², and it is the type of Russian *štuka*.

However, there is the third type of classifiers which is **measure nouns**. They usually occur in constructions with mass nouns and create countable environment for them. As *bottle* and *glass* in the constructions *bottle of wine*, *glass of water*, their semantical type is *hhe,tihe,tii*. And according to the experiment, it is the type of Czech *kus*.

There were two versions of the experiment for 33 Russian and 22 Czech native speakers. The participants rated sentences on the scale from *not acceptable* (1) to *completely acceptable* (5) which were given in context. Czech measure noun *kus* was opposed to measure words *litr*, *kilogram*, *metr*, etc. Russian measure word *štuka* was compared with measure nouns *pačka*, *kusok*, *butylka*, etc. In (1) there is an example of a Czech item with a context, where (1a)–(1b) are baseline conditions, (1c)–(1d) are lonely word usage conditions, and (1e)–(1f) are adjectival modification of two classifiers. Russian items were constructed in the same way. Each participant saw only one condition.

- (1) Kontext: Tomáš jedl mléčnou čokoládu.
- (a) Tomáš odlomil **tři kusy** čokolády a nabídnul své sestře.
 - (b) Tomáš odlomil **50 gramů** čokolády a nabídnul své sestře.
 - (c) Tomáš rozdělil čokoládu na **kusy**.
 - (d) Tomáš rozdělil čokoládu na **gramy**.
 - (e) Tomáš rozdělil čokoládu na **malé a velké kusy**.

1 From kind-denoting terms to countable predicates.

2 From numerals to countable predicates.

(f) Tomáš rozdělil čokoládu na **malé a velké gramy**.

For each version there were 25 items with 3 conditions of two classifiers and 25 fillers. The experiment was based on the platform IBEX Farm, all data were statistically analyzed. In figure 1 is a graph of the Czech version which shows that *kus* is not a measure word, in figure 2 is a Russian graph which shows that *štuka* is a not a measure noun.³ Thus, *kus* and *štuka* are of different semantical types though they are translations of each other.

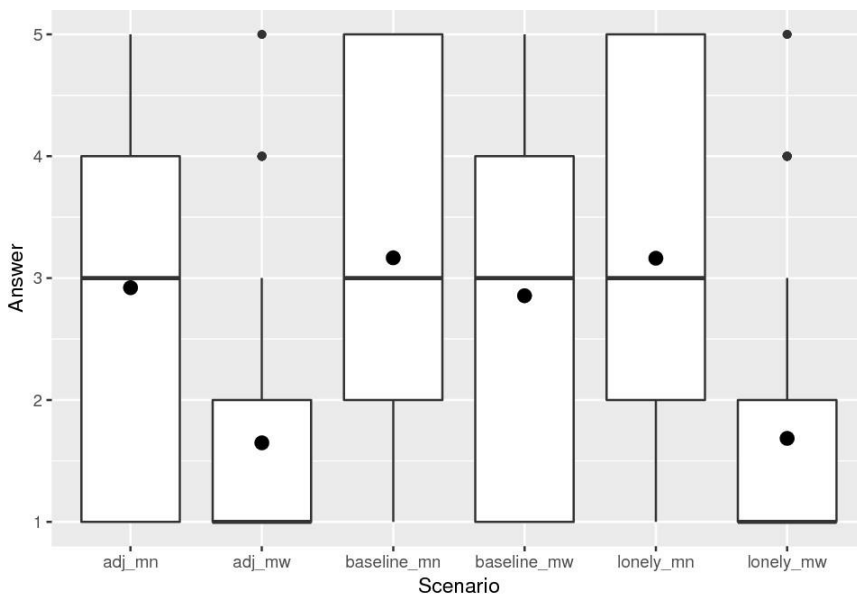

Figure 1. The box plot graph of the Czech version, conditions with measure noun *kus* (adj_mn, baseline_mn, lonely_mn) are accepted better than conditions with measure words *litr, kilogram, metr*, etc.

³ The dots inside the boxes are the means, the thick lines are the medians. The boxes themselves show the lowest given answer (down part of the box before the median) and the highest (up part of the box after the median). The abbreviation *mw* is for measure word, *mn* is for measure noun.

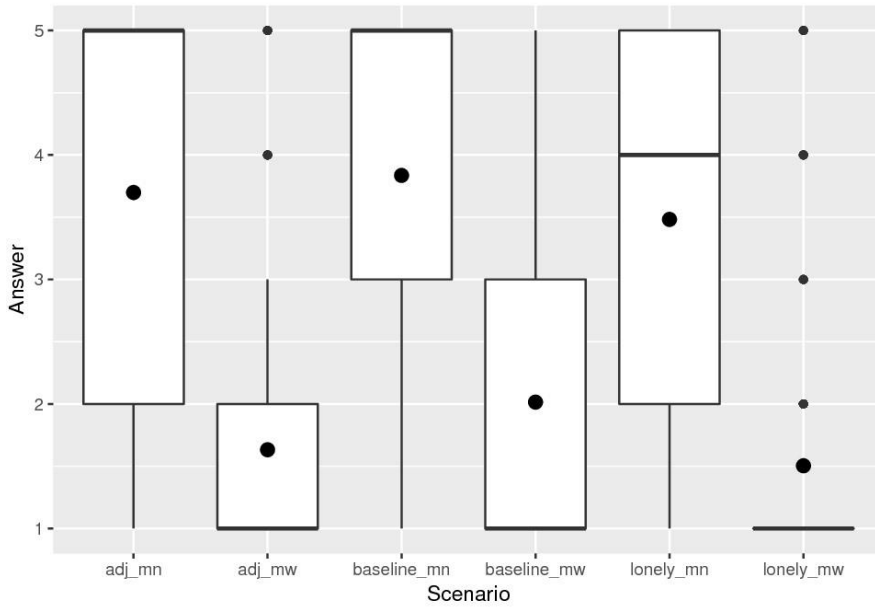

Figure 2. The box plot graph of the Russian version, conditions with measure word *štuka* (adj_mw, baseline_mw, lonely_mw) are accepted worse than conditions with measure nouns *pačka, kusok, butylka*, etc.

About the Old Slavic Dative at the Words like **uměti*, **rozuměti*

Marcin Podlaski

Nicolaus Copernicus University, Toruń

The paper focuses on the Slavic dative with words that evolved from psl. **uměti*, **rozuměti*. The first thing to be examined is the semantic scope of nouns that can connect in this way with the words mentioned. The most expressive examples are those in which the noun expresses a language, for example in Old Russian: не разумѣмъ бо ни грѣчьком(у) "зыку. ни латиньскому. Apart from this, there appear, for example in Old-Russian or Old Polish, the forms which have other meaning, cf. Old Polish *rozumieci czczeniu*. The second issue is the all-Slavic tendency to replace these constructions either by changing the government, or by adding the preposition. The causes and consequences of these changes are worth deep reflection.

Jazyk a etnická identita amerických krajanů v 1. polovině 20. století

Vladimír Polách

Filozofická fakulta, Univerzita Palackého

Jazyk byl vždy chápán jako primární prvek etnické a návazně také národní identity (s přihlédnutím k dichotomii tzv. historických vs. politických národů). Postoj k jazyku tak vytvářel zvláštní formy společenského tlaku na ty společenské skupiny, které se svým jazykem odlišovaly, např. na české krajany v USA na konci 19. a začátku 20. století. Tento tlak vedl jednak k uzavírání komunit do sebe a lpění na importované mateřštině, jednak k nutnosti přijmout jiný jazyk – angličtinu – jako jazyk úřední i běžný, komunikační. Trend postupného opouštění češtiny se nevyhnul ani americkým krajanům (zvláště u nastupující generace, narozené v USA) a byl často vnímán jako bolestný prvek „odpadlictví“ nebo „odrodilství“. Byl však neodvratný a byl navíc akcelerován mnoha vnějšími faktory: povinnou školní docházkou v angličtině, vytvořením ČSR, legislativním omezením imigrace do USA apod. Velmi brzy bylo tak lpění na češtině vnímáno jako zpátečnictví, mladou generaci často odmítané jako stigma. Třicátá a čtyřicátá léta, ohrožení nacismem a válka, však vedla ke zdůrazňování etnického češství, i když v rámci již akceptované americké národní identity. Jistá forma znovuoobnovování českého jazyka byla evidentní především mezi krajany, kteří nastoupili do ozbrojených složek americké armády, a to včetně obohacení krajanské češtiny o vojenskou terminologii. Zároveň docházelo k jazykovým i symbolickým pokusům o spojení amerického a českého etnika na stranách krajanského tisku („tatiček Roosevelt“). Náš příspěvek přináší přehled některých dobových trendů zkoumaných skrze poštovní rubriky dobových krajanských novin a vychází z vlastního primárního výzkumu.

K metodologickým aspektům vybraných metod extrakce prominentních výrazů textu

Petr Pořízka

Filozofická fakulta, Univerzita Palackého

Příspěvek se bude zabývat metodologickými otázkami dvou způsobů extrakce klíčových slov textu, tj. výrazů, jež určují tematiku textu: (1) analýzou tzv. „keywords“, založenou na komparaci zdrojového textu s textem referenčním, a (2) tematickou koncentrací textu, kdy jsou tematické výrazy extrahovány přímo z frekvenčního slovníku na základě tzv. *h*-bodu. Zaměříme se především na důležitost volby základní jednotky extrakce prominentních jednotek s ohledem na flektivní typologický charakter češtiny. Porovnávanými jednotkami budou slovoforma vs. lemma vs. synonymický agregát. V referátu se zmíníme také o důležitosti hierarchizace prominence výrazů a jejich disperze v rámci analyzovaného textu, vlivu velikosti textu nebo volby referenční databáze. Dále budeme charakterizovat výhody a nevýhody obou metod a ukážeme rovněž zásadní rozdíl v jejich fungování na mluvené vs. psané formě jazyka. V analyzovaných datech budou vyváženě zastoupeny texty všech základních funkčních stylů: prostěsdělovacího (hovorového), odborného, uměleckého, publicistického, administrativního i řečnického.

A Comparative Study of Language Policies for Minorities in Italy vs. Macedonia

Agim Poshka

South East European University, Tetovo

Emilia Conforti

University of Cosenza

This article analyses language rights in the larger language context between Italy, a country who is well established in language minority rights sphere in European Union and Republic of Macedonia. Language diversity is an on-going process impacted by migration and globalization. In this regard, this paper analyses the language policy development of the same language but in two different contexts. The first scenario is Arbreshi/Albanian language spoken in Southern Italy after their immigration from Albania in the 15th century, and the Albanian language spoken in the Former Yugoslav Republic of Macedonia. Although it is the same language, the dynamics of globalization, absence of economic opportunities, local and the international political context and the status of a minority language in both countries have stirred the same language in different directions in Italy and Macedonia. The study investigates the possible scenarios that these languages could be considered endangered as a result of assimilation in Southern Italy or massive emigration which the case in Macedonia is. The biggest challenges seem to be the disability to fight in the aggressive economic race and are lacking vitality and policy mechanisms to survive. The study investigates how languages are overpowered because they do not present an economic factor in their community and as a consequence they first lose their rank in the local community and consequently they lose their chance for revitalization. The paper also analyses the current legal status of these languages in both aforementioned countries and possible scenarios of being endangered languages as a result of urbanization and economic competition in this globalised reality.

A Linguistic and Philological Analysis for a Revisitation of the Mycenaean *e-re-ta* tablets

Andrea Santamaria

Università degli studi di Verona

Eleonora Selvi

Università degli studi Siena

This work provides a renewed study of the Mycenaean *e-re-ta* tablets (PY An 1, 610, 724). The first aim of the work is to reassess the etymology and meaning of a few terms on which there is still no consensus among scholars. The second aim is to propose a new interpretation of the overall structure of the texts.

It is argued that An 610.4–10 is organized in two columns. The first lists place-names, while the second records individuals by social class or occupation. This interpretation sheds light on the still obscure terms *po-si-ke-te-re* and *wo-qe-we* (also in An 724.13). The *hapax po-si-ke-te-re* is commonly analysed as /*pos-ikteres*/ ‘refugees, immigrants’, linked to Class. προσίκτηρ ‘suppliant’. This reconstruction raises a series of morphologic and semantic difficulties. A different source **pod-seik-* > *posikt-* ‘the ones who go by foot’ is phonologically possible and semantically likely, given the military context of the tablet.

An 724 is divided into two sections (ll. 1–10 and 11–14). The former counts two subsections, each headed by a place-name, and deals with the absence of some rowers. The second is analysed as a series of countermeasures for this situation, with men provided by two officials (*ki-e-u* and *wo-qe-we*) and a place (*ri-jo*), to make up for the missing rowers. According to the evidence provided by An 610 and 724, we therefore interpret *wo-qe-we* as an occupational name going back to PIE **√wok^w-* ‘to say’ (largely attested within Greek) after the regular **-ew-* suffixation.

Killen (1983) pointed out that An 1 place-names compose a unity which provides rowers on a basis of five for each slot. In case of defections, this amount was achieved enrolling substitutive rowers from a place of the same unity or attracting men under payment, which is the situation depicted by An 724.

Kam se v prostředí on-line komunikace ztratila zdvořilost?

Jindřiška Svobodová

Filozofická fakulta, Univerzita Palackého

Autorka se ve svém příspěvku zaměří na žánrová i výrazová specifika řeči „blízké a vzdálené“ a na autentickém materiálu kulinářské reality show *Prostřeno!* a v navazujících on-line diskusích bude sledovat rozdíly v útocích na tvář a ve způsobech ohrožení tváře komunikačního partnera při komunikaci realizované v přímém kontaktu a v anonymním prostředí internetu. Vychází při tom z předpokladu, že v obou prostředích dochází k ohrožení pozitivní tváře, v komunikaci realizované přímo v reality show se ale tyto útoky budou týkat jiných aspektů identity a pozitivní tváře než v komunikaci on-line. Analýza autentického materiálu tedy bude směřovat především k výzkumu vlivu významných okolností komunikační situace na výběr a realizaci komunikačních a ne/zdvořilostních strategií.

Čechořečnost – excerpta

Lucie Štěřbová

Filozofická fakulta, Masarykova Univerzita

Příspěvek je rozdělen do dvou částí. V té první je kladen důraz na zpracování jazykového materiálu, v tomto případě na excerpta zpracovávaná z díla Václava Jana Rosy, konkrétně z jeho *Čechořečnosti*. Přestavuje metody, kterými je možno práci zefektivnit při excerptování a třídění pomocí programu Microsoft Excel, zaměřuje se na specifika tohoto materiálu a na problémy, které se při zpracování objevily. Druhá část pak představuje sondu do excerptovaného materiálu (ze zatím zpracovaných 1209 lexikálních jednotek). Cílem je představit hypokoristika a deminutiva tak, jak je popisuje Rosa.

Conceptual Metaphor Theory: Russian Legal Metaphor Terminology Modeling

Elena Tsukanova

Tomsk Polytechnic University, Russia

The article presents the analysis of the Russian legal metaphor terminology distribution to domains, within the conceptual metaphor theory. The simultaneous distribution of metaphorical terminology by branches of law will help to trace the tendencies of metaphor terminology conceptualization.

Metaphor, in the aspect of categorization of human experience is an actual cognitive mechanism which makes scientific knowledge abstract and allows to reevaluate complex objects. Moreover, it is the concept of professional communication, as it is based on the 'possibility of mental unification of objects from different spheres of experience.' (Golovanova 2011).

Linguistic and cognitive study of metaphor has contributed to a number of theories: Conceptual metaphor theory (Lakoff and Johnson 1980), conceptual integration (Fauconnier and Turner 2002) which allowed to determine the cognitive mechanisms for values formation and to establish the correlation on linguistic and conceptual levels.

According to the Conceptual Metaphor Theory (Lakoff and Johnson 1980) metaphor is a "pervasive" phenomenon, which extends to language, consciousness and action, as evidenced by the conceptualization (mapping) of abstract concepts through daily routine actions.

Within the framework of legal discourse studies, the researchers focus on conceptualization of legal metaphors in various branches of law, on various procedural fragments of legal discourse, from the position of various participants' roles and functions within legal discourse. Through metaphor conceptualization the researcher can trace the influence of culture and national language which is due to the "development of language of science within certain ethno-cultural formation" (Mishankina 2013).

At the current stage of my research we differentiate the identified with MIPVU (Steen 2007) metaphor legal terms (Russian) according to law branches and conceptual domains which allows us to analyze if particular domains are preferable to particular legal branch.